

Nr 131.

Af herr **Widén**, m. fl., om statsbidrag till aflönande af vandringsrättare i vissa län.

Af allra största framtidsvikt är för oss utvecklingen af det mindre jordbruket, särskildt dess utveckling i intensitet.

Detta gäller för hela vårt land, men i all synnerhet för Norrland.

Härför kräfvos i främsta rummet spridande af ökad kunskap angående ett dylikt jordbruks rätta bedrifvande, det fullt rationella och ändamålsenliga tillgodogörandet af alla dess hjälpkällor.

Hvad angår norrländska förhållanden har detta med styrka framhållits redan af Norrlandskommittén. Denna kommitté utsände bland annat frågor till hushållningssällskapen och deras tjänstemän, till af sällskapen utsedda ombud, i socknarne, till kronofogdar, länsmän, landtbruksingenjörer m. fl. I de inkomna svaren framhålles allmänt, att spridandet af ökade kunskaper i såväl jordbruk som skogsvård vore i hög grad ägnadt att stödja jordbruket och utgjorde ett af de viktigaste villkoren för att sätta den jordbruksidkande befolkningen i stånd att af sitt arbete skörda rikaste möjliga frukter. En efter de lokala förhållandena afpassad undervisning vore af långt större betydelse än direkt understöd, lämnadt i hvilken form som helst. För att blifva verkligt fruktbringande borde den dock ordnas så, att den icke endast väckte allmogens intresse, utan på ett praktiskt och åskådligt sätt lade i dagen, huru de medel skola användas och brukas, genom hvilka det norrländska jordbruket kan främjas och ledas in på rätt spår. De som lämna dylik undervisning få ej vänta att blifva uppsökta af den allmänhet, för hvilken undervisningen är afsedd. Undervisaren måste komma till dem, som skola undervisas och genom att på

deras eget verksamhetsområde visa dem, huru de skola utföra ett visst arbete, ingjuta lif och åskådlighet i sin undervisning.

Norrlandskommittén anslöt sig till dessa från bygderna utgångna tankar och föreslog anställande af kringresande jordbrukskonsulenter i Kopparbergs län och de norrländska länen. Meningen var, att dessa konsulenter skulle uppsöka den mindre jordbrukaren i hans hem, vistas en längre tid i hvarje by — de norrländska hemmanen äro i allmänhet samlade i byar. Han skulle där göra bekantskap med bönderna och arrendatorerna samt, sedan han lärt känna deras sätt att bruka jorden och sköta kreaturen, gifva dem råd och anvisningar om de förändringar de borde vidtaga för att få större inkomst af sin hushållning. Efter 2 á 3 år borde han göra ett förnyadt besök för att se huru hans undervisning tillämpats.

Vid 1907 års riksdag erhöles också på Kungl. Maj:ts framställning anslag till kringresande jordbrukskonsulenter i de norrländska länen och Kopparbergs län, dock till vida mindre antal än Norrlandskommittén föreslagit. För närvarande är deras antal 12 i stället för af kommittén föreslagna 22.

I de yttranden, som före afgifvandet af den kungl. propositionen härom infordrades från lokalmyndigheterna, framhölls från flera håll, att man icke kunde förvänta att med jordbrukskonsulenter af det slag, som Norrlandskommittén föreslagit, på erforderligt ingående sätt nå ned till de mindre jordbrukarne. Det föreslagna antalet vore för ändamålet alltför ringa i förhållande till landets vidsträckthet; och det blefve alldeles för dyrt att anställa behöfligt antal dylika undervisare af den kompetens, som förutsatts för jordbrukskonsulenterna. För sådant ändamål kräfdes personer med mindre teoretisk underbyggnad, utgångna ur folkets egna led, med praktisk erfarenhet om jordbrukets rätta bedrifvande. Sådana s. k. vandringsrättare hade, framhölls det från Gäfleborgs och Norrbottens län, varit med bidrag från kommuner samt landsting eller hushållningssällskap i en eller annan ort anställda; och det vitsordades, att de med synnerlig framgång verkat för jordbrukets och boskapsskötselns höjande. Det vore dock omöjligt för de lokala korporationerna att bekosta dylika vandringsrättare till erforderligt antal, utan statens medverkan vore därtill erforderlig. Från några hushållningssällskap, såsom Västerbottens och Norrbottens läns, förordades därför en kombination af konsulent- och vandringsrättareinstitutionen; ett mindre antal konsulenter och ett större antal vandringsrättare.

Dävarande jordbruksministern erkände till fullo den mycket stora be-

tydelsen för norrländska jordbrukets utveckling af vandringsrättareinstitutionen. Men han ansåg början böra göras med konsulenterna; och han hänvisade i fråga om vandringsrättarne till de åtgöranden, som kunde träffas af hushållningssällskap, landsting, kommuner och tilläfventyrs äfven landtmannaföreningar.

Äfven från andra håll än de ofvan nämnda har gagneligheten af vandringsrättareinstitutionen framhållits. Kommittén för den lägre landbruksundervisningens ordnande framhöll angelägenheten af att, jämte den teoretiska undervisningen genom skolor och kurser, de mindre jordbrukarne erhöle en ingående praktisk handledning i landtbruket och dess binäringar och behovet för sådant ändamål af s. k. vandringsrättare, som vid personliga besök hos småbrukarne skulle på ort och ställe lämna dem den önskade handledningen. Kommittén erinrade om de goda erfarenheterna från de orter inom Gäfleborgs och Norrbottens län, där vandringsrättare varit anställda. Vandringsrättaren, som borde tillsättas af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, borde ej tilldelas större distrikt, än att han kunde komma i direkt och personlig beröring med jordbrukarne i distriktet. Han borde under sin vandring från gård till gård efter bästa förmåga tillhandagå med råd och anvisningar beträffande jordbrukets och boskaps-skötselns bedrivande, hvarvid han så mycket som möjligt genom praktisk handläggning af förekommande arbeten borde visa, huru dessa bäst skulle utföras. Vandringsrättaren borde icke hafva rätt att af de jordbrukare han besökte taga ersättning för sitt arbete. I fråga om deras kompetens ansåg kommittén böra fordras, förutom genomgången landtbruks- eller landtmannaskolekurs med föregående eller efterföljande flerårig nöjaktig praktik i jordbruk, äfven kontrollassistentutbildning, dock att undantagsvis skulle till vandringsrättare kunna antagas person, som, utan att hafva genomgått mera än endera af nyssnämnda kurser, styrkt sig äga motsvarande nödiga teoretiska och praktiska insikter i jordbruk och kreatursskötsel samt genom sin föregående verksamhet visat sig särskildt lämplig för befattning af ifrågavarande art. För att blifva till verkligt gagn för den jordbrukande allmänheten borde emellertid enligt kommitténs åsikt vandringsrättarnas verksamhet vara ledd och öfvervakad af inom länen anställda jordbrukskonsulenter.

I fråga om statsunderstöd till vandringsrättare, hvilket kommittén förordade, ansåg den, att detta borde begränsas till 600 kronor för hvarje inom ett hushållningssällskaps område anställd vandringsrättare. Det antal af 20 vandringsrättare, som fanns, ansågs i fråga om understöd från sta-

tens sida böra komma att fördubblas; och ansåg kommittén därför ett anslag af 24,000 kronor vara erforderligt.

Landtbruksstyrelsen förordade detta kommitténs förslag. Jordbruksministern erkände i sitt yttrande, som bifogades statsverkspropositionen vid 1910 års riksdag, till fullo gagnet af vandringsrättares anställande, men ansåg sig dock ej böra för Riksdagen framlägga förslag om statsbidrag till dessa. Han ansåg nämligen dels att antalet af dem skulle komma att växa så att anslaget snart blefve otillräckligt, dels att de lokala korporationerna torde kunna bestrida de för vandringsrättares anställande erforderliga kostnaderna.

Till gagn för institutionen har emellertid på jordbruksministerns förslag Kungl. Maj:t för år 1911 beslutit anordnandet af statsunderstödda kurser för utbildning af vandringsrättare, däraf en i nordligaste Sverige, förlagda till landtbruks- eller landtmannaskola. Undervisningen skulle där vara fri på statens bekostnad, men vederbörande hushållningssällskap hafva ansetts böra bekosta elevernas resor samt kost och logis.

Slutligen hafva hushållningssällskapens hösten förlidet år församlade ombud på förslag af ombudet för Norrbottens län, doktor Paul Hellström, beslutit ingå till Kungl. Maj:t med framställning om vidtagande af åtgärder för beredande af statsbidrag till vandringsrättare.

Af den nu lämnade redogörelsen för frågans föregående behandling framgår nogsamnt vikten och betydelsen för det mindre jordbrukets utveckling, särskildt i Norrland, af den undervisning, som genom vandringsrättare är afsedd att åstadkommas. För hvar och en, som praktiskt studerat förhållandena däruppe, blir den saken allt klarare. Under de resor t. ex., som undertecknad gjort inom det mig anförtrodda län, har åsikten om nödvändigheten häraf hos mig alltmera stadgats, och den delas af alla insiktsfulla män inom länet. Då man t. ex. besöker en mera aflägsset belägen by — sådana finnas på 600 à 700 invånare — blir man starkt gripen af de rika, ännu obegagnade möjligheterna på jordbrukets, förnämligast foderodlingens och boskapsskötselns område, men på samma gång af den bristande företagsambeten, grundad oftast uti bristande insikt i det rätta sättet att tillvarataga dessa möjligheter. De kringresande konsulenterna, 2 i Jämtlands län, kunna omöjligen räcka till, och de komma ej heller i den nära beröring med folket, som en vandringsrättare bör göra. De teoretiska kurser, som anordnas, besökas nog ifrigt, men alltför ofta glömmas snart nog de gifna lärdomarne; de kunna ej heller gifva den handgripliga anvisning om arbetets bedrifvande, som oftast är nödig. Nej,

det fordras, att undervisaren kommer direkt ned på fältet, som skall beredas, och stannar tillräckligt länge för att lärdomarne skola praktiskt inpräntas.

Hushållningssällskapen och andra lokala korporationer mäktade här ej göra hvad som bör göras. De hafva mycket annat, som tillika måste understödjas och uppehållas. För dem gäller regeln: att det ena göra och det andra icke låta. — Skall det blifva något af, fordras statens ingripande och understöd. Inom Jämtlands läns hushållningssällskap t. ex. har undertecknad två gånger väckt på tal frågan om anslag för anställande af vandringsrättare, men förslaget har hittills icke kunnat genomföras af brist på medel. På sina håll inom andra län hafva kommunerna bidragit till ändamålet, hvilket därigenom kunnat i mindre omfattning förverkligas. Inom Jämtlands län äro kommunerna hertill alltför betungade af kommunalskatter, hvilka inom en del mindre kommuner uppgå till 20 gånger bevillningskronan eller mera. I hvarje fall kunna dylika bidrag egentligen endast förväntas från större kommuner; men det är oftast just inom de mindre och aflägsnare, minst bärkraftiga kommunerna, som vandringsrättarne som mest behöfvas. Liknande förhållanden som inom Jämtlands län finnas äfven inom öfriga delar af Norrland.

För utvecklingen af Norrlands möjligheter inom jordbrukets och boskapsskötselns område, rörande hvilka riksdagsmännen på förra sommarens Norrlandsfärd torde fått åtminstone någon föreställning, är det enligt min mening af afgörande betydelse, att statsmakterna genom statsbidrag uppmuntra och möjliggöra vandringsrättares anställande.

Rörande grunderna härför tillåter jag mig hänvisa till landtbruksstyrelsens på kommitténs för den lägre landtbruksundervisningens ordnande grundade förslag. Den farhåga för att antalet vandringsrättare skall i alltför hög grad stiga kan ju förekommas därigenom att antalet begränsas för hvarje län. Härigenom skulle hushållningssällskapen åtminstone blifva i tillfälle att anställa vandringsrättare på trakter, där de allra bäst behöfdes. — Då förhållandena i Norrland torde i detta afseende vara alldeles säregna och väsentligen skilja sig från dem i mellersta och södra Sverige, där större och mindre jordbruk i större utsträckning finnas bredvid hvarandra, har jag ansett mig här böra begränsa framställningen till Norrland. Med hänsyn till det stora behofvet därstädes synes emellertid anslagsbeloppet i allt fall icke kunna sättas lägre än till 18,000 kronor. De närmare villkoren för anslagets tillgodonjutande torde det öfverlätas åt Kungl. Maj:t att ordna i öfverensstämmelse med de hufvudgrunder,

som i landtbruksstyrelsens ofvan åberopade förslag angifvits eller kunna finnas därutöfver lämpliga.

På grund af hvad ofvan anförts, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen ville besluta att för år 1912 anvisa och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 18,000 kronor, att användas som bidrag för affönande af vandringsrättare, som inom Kopparbergs län och de fem norrländska länen af hushållningssällskapen anställas, med villkor att hushållningssällskap eller andra korporationer i öfrigt bestrida kostnaderna för desamma, och enligt de närmare grunder, som af Kungl. Maj:t bestämmas.

Stockholm den 27 januari 1911.

Johan Widén.

C. J. Öberg.

Z. Åslund.

Ollas A. Ericsson.

M. Ström.

F. O. Mörtzell.

Ol. Olsson i See.